

Selvitys: Tieto- ja teknologiapolitiikan poikkihallinnollinen johtaminen

Valmistelijoina:

Teknologianeuvottelukunta: Risto Siilasmaa ja Anita Juho

Tietopolitiikka.fi: Antti Poikola ja Jouni Markkanen

12.9.2022

Esitys

”Tieto- ja teknologiapolitiikan poikkihallinnollinen johtaminen” -selvityksen toteuttamisesta

Tieto- ja teknologiapolitiikan poikkihallinnollisella johtamisella ajantasaista tilannekuvaa päätöksen- teon tueksi

Tieto- ja teknologiapolitiikka ovat uusia politiikkalohkoja, jotka hakevat vielä muotoaan. Esimerkiksi tietopolitiikan johtamisesta ja koordinaatiomalli on vielä avoin, mutta tarve tietopolitiikan johtamisen syventämiselle on tunnustettu myös hallitusohjelmassa. Myös tarve teknologiapolitiikan syventämiselle on ja siksi asetettiin hallitusohjelman mukaisesti Teknologianeuvottelukunta valmistelemaan Suomelle hyvinvointia luova ja kilpailukykyä ohjaava digitalisaatioon nojaava teknologiapolitiikka. EU:n polku digitaaliselle vuosikymmenelle-toimintapoliittisessa ohjelmassa perustetaan seuranta- ja yhteistyömekanismi Euroopan digitaalista muutosta koskevien yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Tämä edellyttää Suomelta poikkihallinnollista tieto- ja teknologiapolitiikan johtamista ja erityisesti digitalisaatiokehityksen seurantaa.

Valtionhallinnon toimintaympäristö muuttuu muun muassa teknologisen kehityksen, hallinnonalojen verkottumisen, ihmislähtöisyyden vahvistumisen sekä kestäväan kehitykseen perustuvan ajattelun myötä. Digitalisaatio, eli toiminnan uudistaminen digitaalista tietoa ja digitaalista teknologiaa hyödyntäen, ulottuu kaikille hallinnonaloille ja muovaa suomalaista yhteiskuntaa ja sen palveluja uudelleen. Digitalisaatiolle on mahdollonta asettaa hallinnollisia raameja nykyisessä järjestelmässä ja siksi tieto- ja teknologiapolitiikka ovat vahvasti poikkihallinnollisia teemoja, jotka läpileikkaavat perinteisiä politiikkalohkoja. Tämä haastaa perinteisiä ministeriöiden välisiä rajoja ja hämärtää valtioneuvostossa digitalisaation tilannekuvaa.

Digitalisaatio on valtava murros, joka haastaa meidät kyseenalaistamaan olemassa olevia toimintatapoja ja luomaan ne entistä toimivammiksi, joustavammiksi ja vaikuttavammiksi. Tätä työtä tehdään aktiivisesti eri hallinnonaloilla ja Suomi onkin digitalisaation kärkimaita. Valtava digikehitysaalto ja toimintatapojen muutos eri hallinnonaloilla ovat tarpeellisia ja siksi määrätietoinen, kunnianhimoinen ja tehokas tieto- ja teknologiapolitiikka edellyttää sekä kokonaisvaltaista ja ajantasaista tieto- ja teknologiapolitiikan tilannekuvaa, että hallinnonalat ylittävää tieto- ja teknologiapolitiikan johtamista.

Nykyinen siilomainen toimintamalli ei sovellu horisontaalisen teeman kokonaisvaltaiseen ohjaukseen ja tarpeet poikkihallinnolliselle johtamismallille tunnustetaan laajasti. Julkisessa keskustelussa nousee esiin useita konkreettisia ratkaisuehdotuksia, kuten DDH-ministerityöryhmä ja digitoimisto, tieto- ja teknologiapolitiikan valtiosihteeri, virtuaalinen ministeriö, tieto- ja teknologiapolitiikan valiokunta tai digiministeri, mutta keskustelu ei etene, eikä ratkaisua löydetä, koska vaihtoehtoja ei ole vertailtu.

Selvityksen tulokset auttavat syventämään keskustelua tieto- ja teknologiapolitiikan poikkihallinnollisesta johtamisesta ja mahdollistavat uusien toimintatapojen tarkastelun. Selvitys tukee laajasti horisontaalisten koordinoitumallien luomista, joilla vastataan paremmin toimintaympäristön muutoksiin, ennakoitaan niitä ja voidaan kohdentaa resursseja tehokkaammin ja vaikuttavammin. Tavoitteena on, että selvityksen tuloksia hyödynnetään tulevalla hallituskaudella tieto- ja teknologiapolitiikan poikkihallinnollisessa johtamisessa.

Selvityksen artikkelin tehtäväkuvaus

Pyydämme vastaamaan vapaamuotoisella 5-10 sivun artikkelilla seuraaviin kolmeen osioon 1) motiivit 2) ehdotusten arviointi ja 3) johtopäätökset.

1. Motiivi

- Mitkä ovat keskeisimmät tarpeet tieto- ja teknologiapolitiikan johtamisen kehittämiseen suhteessa nykytilaan ja tulevaisuuden kehityskulkuihin sekä toiminnan uudistamiseksi?
- Mitkä ovat nykyisten politiikan ja hallinnon rakenteiden suurimmat heikkoudet tieto- ja teknologiapolitiikan johtamisen näkökulmasta?
- Mikä on nykytilassa hyvin, eikä kaipa muutosta?

Tässä osiossa ei vielä oteta kantaa ratkaisuehdotuksiin, seuraava osio pureutuu niihin.

2. Ehdotusten arviointi

Alla on listattu julkisessa keskustelussa toistuvasti esille nousevia ehdotuksia tieto- ja teknologiapolitiikan poikkihallinnolliseen johtamiseen. Nämä ehdotukset eivät ole sisällöltään vakiintuneita, vaan jättävät asian-
tuntijoille vapauden määritellä ehdotuksen käytännön toteutuksen. Ehdotukset eivät ole toisiaan poissulke-
via, ne voivat ajoittua ajallisesti eri tavoin. Tarkastelun tarvitse rajoittua vain alla listattuihin ehdotuksiin,
vaan voit vapaasti täydentää ehdotusten joukkoa uusilla tai puuttuvilla avauksilla.

Pohdi tarkemmin kolmea tai useampaa relevanteinta ehdotusta tieto- ja teknologiapolitiikan poikkihallinnol-
liseen johtamiseen. Tarkasteltavat ehdotukset voivat olla alla listattuja ehdotuksia tai listan ulkopuolisia eh-
dotuksia. Käy kunkin ehdotuksen osalta läpi sen vahvuuksia ja heikkouksia, sekä otsikkotasoa syvemmälle
meneviä käytännön kysymyksiä, jotka tulisivat vastaan, mikäli ehdotusta lähdettäisiin viemään käytäntöön.

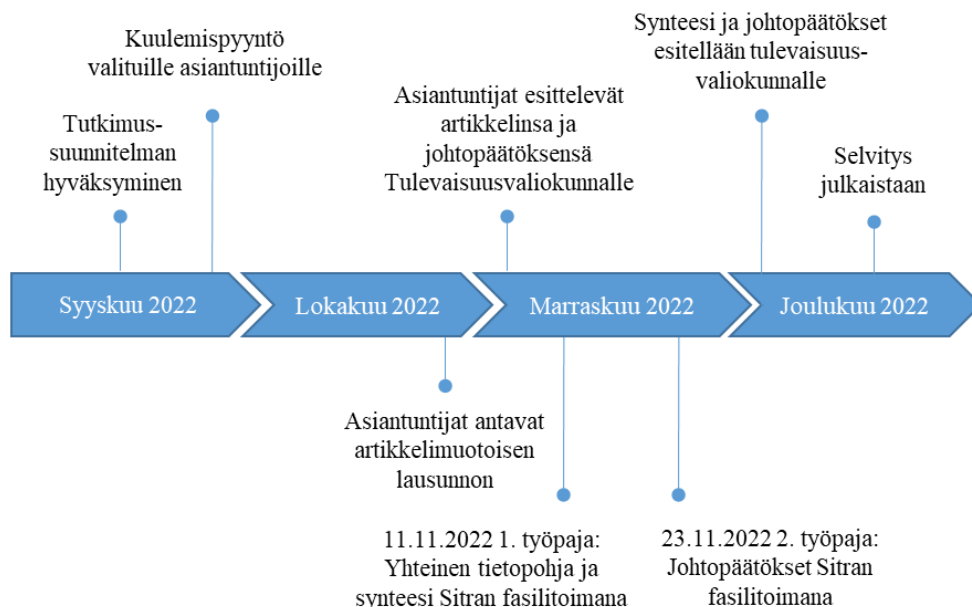
- **Digiministerityöryhmä ja digitoimisto 2.0:** Vakinaistetaan ja kehitetään edelleen 2021 perustet-
tua [digitalisaation, datatalouden ja julkisen hallinnon kehittämisen ministerityöryhmää](#) (digiministe-
riryhmä) ja digitoimistoa.
- **Tieto- ja teknologiapolitiikan valtiosihteeri:** Valtiosihteeri toimii valtioneuvoston kansliassa ver-
kostomaisesti muiden ministeriöiden kanssa tieto- ja teknologiapolitiikan yhteensovittamiseksi ja
täytäntöönpanon varmistamiseksi.
- **Tieto- ja teknologiapolitiikan valiokunta:** Eduskuntaan tieto- ja teknologiapolitiikasta vastaava
valiokunta (voi olla lausuntovaliokunta tai antaa myös mietintöjä). Mahdollisuutena on Tulevaisuus-
valiokunnan uudistaminen tai kokonaan uusi valiokunta.
- **Digiministeri ilman ministeriötä:** Tieto- ja teknologiapolitiikan vastuuministeri valtioneuvoston
kansliassa tai jossain nykyisistä ministeriöistä.
- **Virtuaalinen ministeriö:** Moderni verkostomaisesti toimiva ministeriö tieto- ja teknologiapolitiikan
hallintorajat ylittävään johtamiseen.
- **Digisektorin yhteiskehitysbudjetti:** Osoitetaan hallinnonraajat ylittävään digitalisaation edistämi-
seen yhteiskehitysbudjetti ja luodaan pitkän tähtäimen rahoitusohjelma digisektorille (vrt. liikenne-
väylien ylläpito ja kehittäminen).
- **Yhtenäinen valtioneuvosto:** Tieto- ja teknologiapolitiikkaa laajempi hallintoneuvoston yhtenäistä-
minen. Kokonaisuudistuksen vaiheittaisessa toteuttamisessa uuden tieto- ja teknologiapolitiikan loh-
kon toteutus olisi ensimmäinen askel.

3. Johtopäätökset

Ensimmäisessä osiossa läpikäytyihin tarpeisiin ja toisessa osiossa arvioituihin ehdotuksiin pohjautuen, mikä
olisi yhteenveto kokonaisuudesta tai vaihtoehtoisista suunnista, joihin tieto- ja teknologiapolitiikan johta-
mista tulisi kehittää. Voit esittää myös perustellen ehdottaa poissuljettavaksi suuntia, joiden jatkotyöstäminen
ei nähdäksesi ole hyödyllistä.

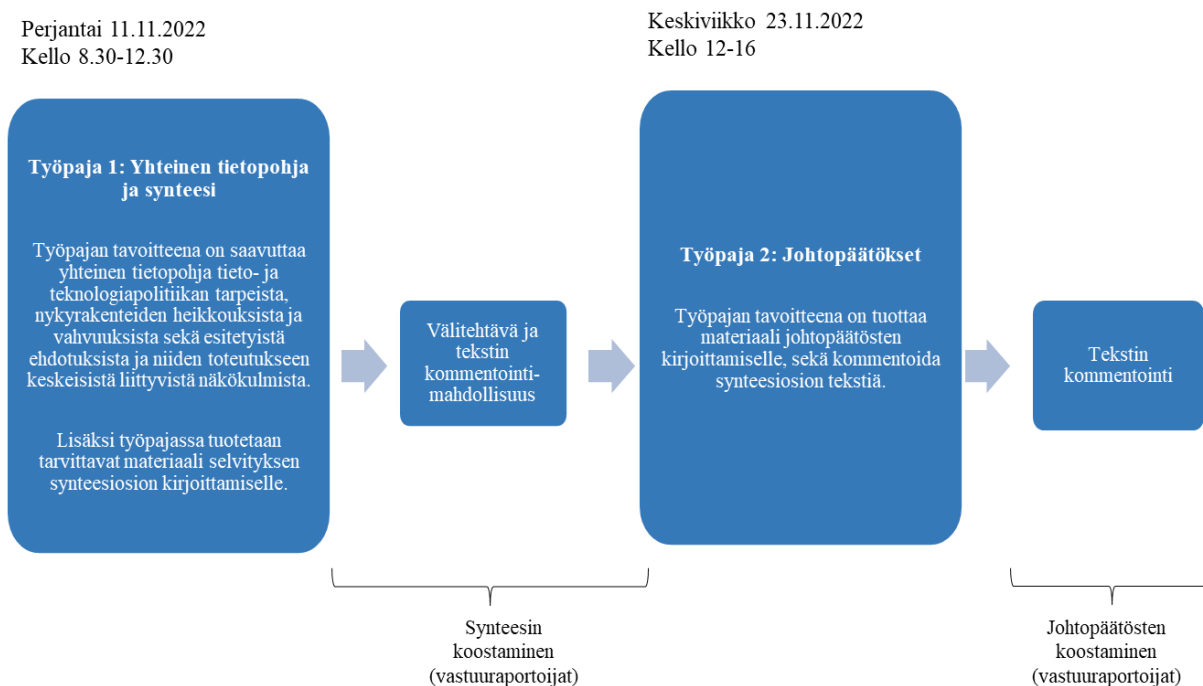
Selvitysprosessi

Asiantuntijatyö selvityksen toteuttamisessa etenee kahdessa vaiheessa (kuva1). Ensimmäisessä vaiheessa jokainen asiantuntija tuottaa yksin tai valitsemansa asiantuntijajoukon kanssa näkemyksensä tieto- ja teknologiapolitiikan johtamismallista annetun tehtäväkuvauksen mukaisesti. Asiantuntija esittelee näkemyksensä tulevaisuusvaliokunnalle kuulemistilaisuudessa.

Kuva 1 Selvitysprosessin eteneminen

Toisessa vaiheessa asiantuntijaryhmä tuottaa fasilitoijan tuella työpajoissa (kuva 2) synteessin asiantuntijoiden toteuttamista artikkeleista sekä johtopäätökset. Asiantuntijaryhmä vastaa kirjoitusprosessista ja valitsee henkilön tai henkilöt, jotka vastaavat raportin kirjoittamisesta. Asiantuntijaryhmä kommentoi ja hyväksyy lopullisen raportin.

Kuva 2 Fasilitoidut työpajat Sitran tiloissa

Selvityksen valmistelijoiden roolit

- Tulevaisuusvaliokunta vastaa selvityksen kokonaiskoordinaatiosta:
 - Lähettää kuulemispyynnöt
 - Antaa tehtäväkuvauksen ja aikataulun
 - Tallentaa selvityksen materiaalit
 - Julkaisee selvityksen
- Asiantuntijaryhmä vastaa selvityksen sisällöstä:
 - Jokainen asiantuntija tuottaa oman artikkelinsa tehtävänannon pohjalta
 - Asiantuntijaryhmä tuottaa ja raportoi yhdessä selvityksen synteesin ja johtopäätökset
- Sitra fasilitoi asiantuntijaryhmää yhteisen näkemyksen tuottamisessa:
 - Järjestää työpajat
 - Tukee yhteistyön toteutumista ja tavoitteen saavuttamista.

Kuulemispyynnöt:

1. Valtiovarainministeriö
2. Liikenne- ja viestintäministeriö
3. Työ- ja elinkeinoministeriö
4. Sosiaali- ja terveysministeriö
5. Valtioneuvoston kanslia
6. Ulkoministeriö, Stefan Lindström, teknologiasuurlähettiläs
7. Kansaneläkelaitos
8. Verohallinto
9. Teknologiateollisuus
10. TEK
11. Joonas Mikkilä, Suomen Yrittäjät
12. Matti Pohjola, Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulu, Taloustieteen professori
13. Kimmo Rossi, Head of Research & innovation, Euroopan komissio, DG CONNECT
14. Business Finland tai VTT, Antti Vasara
15. Päivi Nerg, MTK:n elinvoimajohtaja, 2018-2022 VM hallintopolitiikan alivaltiosihteeri, 2012-2017 sisäministeriön kansliapäällikkö
16. Teppo Turkki, Japanissa Tokion Suomen suurlähetystössä tiede-, teknologia- ja innovaationeuvos
17. Jouni Backman, ympäristöministeri, Lipposen II hallitus, sisäasiainministeri Lipposen I hallitus, Sitran vanhempi neuvonantaja
18. Olli-Pekka Heinonen, liikenneministeri Lipposen II hallitus, opetusministeri Lipposen I hallitus, pääministerin valtiosihteeri 2012-2014 ja 2016-2021
19. Mikko Rusama, Helsingin kaupungin digitalisaatiojohtaja, Teknologianeuvottelukunnan jäsen
20. Petri Räsänen, Innovaatio- ja tulevaisuustyön johtaja Pirkanmaan liitto, Työ- ja elinkeinoministeriön digitalisaatioyksikön kehittämisspäällikkö 2019-2021
21. Silva Mertsola, Julkisen hallinnon kehittämisen konsultti, Demos Helsinki
22. Kuntaliitto
23. Valtiontalouden tarkastusvirasto